

Associations of Learners of Turkish as a Second Language for the Word Turkish

Öykü Mercan (Inst.)
Bartın University - Türkiye
ORCID: 0000-0003-3418-7953
omercan@bartin.edu.tr

Prof. Dr. Ülker Şen
Gazi University - Türkiye
ORCID: 0000-0002-1855-6336
ulkersen@gazi.edu.tr

Abstract

Today, association has found a technical application area in language teaching with its free and regular forms. The association technique not only supports the development of the individual's productive skills, but also the receptive skills, it also gives clues about the individual's world of thought and culture. The determination of association words will have an important place in the creation of dictionaries that will be the basis for vocabulary teaching, in determining the feelings and thoughts about the concepts of the target language, and in the evaluation of language-thought, language-culture relations. Based on this importance, this study has been prepared to determine the association words that the word "Turkish" creates in the minds of foreign students. The study group consists of a total of 108 foreign students who are studying at A1-C1 levels in a TÖMER in Turkey and graduated from the same TÖMER. The screening model, one of the qualitative research methods, was taken as a basis. The word association related to the Turkish word was collected through separate opinion forms were created for each level (A1-2/B1-2/C1/Graduate). At the A1-A2 level, the first 4 words that the Turkish word evokes (reminds / reminds / recalls), the first 6 words at the B1-B2 level, the first 8 words at the C1 level, and the first 10 words for the students who graduated from TÖMER were asked to write. In the analysis of the data, content analysis for qualitative data, frequency (f) and percentage (%) analysis were used for the analysis of quantitative data. It is one of the findings of the study that the word "language" comes first in the associations of the Turkish word, followed by the words "Turkey", "difficult", "easy", "beautiful", "university".

Keywords: Turkish teaching, Foreign language, Word association, Association Word, Written associations

**E-International Journal
of Educational
Research**

Vol: 14 No: 4, pp. 146-162

Research Article

Received: 2023-04-14
Accepted: 2023-07-25

Suggested Citation

Mercan, Ö. & Şen, Ü. (2023). Associations of learners of Turkish as a second language for the word Turkish, *E-International Journal of Educational Research*, 14 (4), 146-162. DOI: <https://doi.org/10.19160/e-ijer.1283158>

Extended Abstract

Problem: Vocabulary learning is one of the subjects that students have the most difficulty within language teaching and seek help to improve themselves. Vocabulary teaching method techniques were revealed in the language teaching process to enable students to acquire and use the vocabulary correctly and effectively. Vocabulary teaching method techniques are guiding for both the student and the teacher to improve the vocabulary of the students. Since association is a term used interdisciplinary, it is a word that is defined in the field of psychology, especially in educational sciences. Association, which is a term frequently used in cognitive psychology and memory studies, is at the intersection of educational sciences and psychology at this point. According to the psychology dictionary, the definition of association is as follows:

Establishing a connection between thoughts, images, or behaviors because they are together in time or space. When this connection is established, events evoke or remind one another ([Prof Dr Sirel Karakaş Psychology Dictionary, 2022](#)).

Based on the definitions, it can be said that association has many dimensions and forms. Not just sounds or words, but behaviors, thoughts, concepts, places, images, etc. Since it is a multidimensional concept, it is thought that it will be effective in students' vocabulary development by including it in foreign language teaching methods.

Studies on association words in the field of teaching Turkish as a foreign language are mostly within the framework of vocabulary teaching and vocabulary. However, no direct study has been found on the association, perception, metaphor or mental processes that words create in students. In her study in 2016, [Dilek](#) conducted interviews with international students learning Turkish as a foreign language and analyzed students' perceptions of Turkish by associating them with four language skills. However, this study focused on the sentences recorded as a result of the interviews with the students, not on the basis of words. Similar studies on students' perceptions of Turkish were conducted with different groups by [Akkaya \(2013\)](#), [Tunçel \(2016\)](#), [Uçar \(2017\)](#), and [Karatay and Kartallıoğlu \(2019\)](#) based on sentences with interviews or questionnaires with students. In the literature, other than these studies, studies on word associations have been associated with teaching vocabulary or the development of four skills, as mentioned before.

Unlike other studies in the literature, the main purpose of this study is to determine the word associations of the word "Turkish" in the minds of students who received education at A1 -C1 levels at TÖMER and students who graduated from TÖMER and started their education in the department. In this context, "What are the association words and features of the Turkish word of those who learn Turkish as a foreigner?" question the problem sentence of the study; "What are the types of association words related to the Turkish word according to the level of the participants", "What is the frequency of association words related to the Turkish word according to the levels of the participants?", "What are the recurring associations of the participants' Turkish word at each level", "What is the ratio of the total number of associative words related to the Turkish word and the number of associative words produced according to the levels of the participants?" questions constitute sub-problem sentences. The main purpose of this study is to determine the word associations of the word "Turkish" in the minds of students studying at A1-C1 levels at TÖMER and students who have graduated from TÖMER and started their education in the department.

Method: In the study, since it is aimed to determine the situation regarding the word associations of the international students regarding the Turkish word, descriptive survey model, which is one of the qualitative research methods, was taken as the basis. Qualitative research is a type of research in which qualitative data collection methods such as observation, interview and document analysis are used and the qualitative process is followed to reveal perceptions and events in a realistic and holistic way in the natural environment ([Yıldırım ve Şimşek, 2021, p. 37](#)). In the descriptive survey model, on the other hand, it is tabulated and reported in the form of frequencies and percentages of people who answered each question in one way or another. Survey research involves identifying the characteristics of a group through a set of tools such as interview questions, questionnaires, or tests ([Büyükoztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz, ve Demirel, 2020, p. 184, 36](#)).

Findings: Regarding the Turkish word, the results obtained in the study conducted to determine the word associations of the students who received education at A1-C1 levels at TÖMER and the students who graduated from TÖMER and started their education in the department can be listed as follows: At each level, the participants' associated words in the most noun type and the least in the verb type. The participants representing the A1 level were most often "beautiful, easy, language"; participants representing A2 level "language, easy, beautiful"; participants representing B1 level "language/difficult, Türkiye, easy/teacher/TÖMER"; participants representing B2 level "Türkiye, TÖMER/university, difficult"; participants representing C1 level "language, Türkiye, TÖMER"; participants representing the graduate level made associations with "language, money, Istanbul/book".

At all levels, the most frequently used association words are "language" and "easy"; the words in order of "language", "Turkey", "difficult", "easy", "beautiful" and "university" are the most frequently repeated association words in total. Considering the number of word associations, a total of 72 different association words were expected at A1 and A2 levels, while 49 different association words were found at A1 level and 27 different association words at A2 level. Similarly, while a total of 108 different association words were expected for B1 and B2, 60 different association words were found at B1 level and 64 different association words at B2 level. While a total of 144 different association words were expected at the C1 level, 85 different association words were found; At the graduate level, while a total of 180 different association words were expected, it was observed that there were 135 different association words. According to the levels of the participants, the ratio of the total number of association words related to the word Turkish and the number of association words produced increased according to the levels.

The results of previous studies in the literature mention the positive effects of association studies on vocabulary. [Demirgüneş \(2015\)](#) stated that according to the findings obtained in his study with native speakers, learners made a significant progress in the development of vocabulary with association. In this context, association studies have an important place in language teaching. According to [Barlas \(2022\)](#), besides the world view of men and women living in the same society and speaking the same language, it is possible to determine the world views of individuals with different education levels or who were born and raised in different regions through association studies. From this point of view, it can be said that associative studies are a wide field that covers not only language teaching but also cultural studies.

Suggestions: Based on this research, the following suggestions can be made for future research and researchers. It can be done with different sampling/study groups: This research was carried out in the center of learners of Turkish as a second language. Work can be done in the center for learners of Turkish as a foreign language. It can cover learning in different environments: This research includes in-class training content and graduates. A new study suggests that students who attend an online language course or go to any course to use a language can also obtain and use language learning results in different learning environments. It can be operated with different variables: According to the language levels of this structure, evaluations were made regarding the type, rigor and dimensions of the concept transfers related to Turkish. In the next lessons, theoretical speeches about Turkish can be evaluated according to the variables of gender, origin, duration of education, exposure to Turkish, and duration of stay in Turkey. Similar work can be done in different languages. It can be used at the end of the teaching content: As a result of the research, it has been determined that the students associate the least "verb" type among the word types. According to this determination, new research can be conducted on the reasons why those who learn Turkish as a second language do not speak verb type words. In case of limited publication based on teaching, it is recommended to include actual teaching methods in the process of teaching Turkish. The results that affect the language can be terminated.

Türkçeyi İkinci Dil Olarak Öğrenenlerin Türkçe Sözcüğüne İlişkin Çağrışımları

Öykü Mercan (Öğr. Gör.)

Bartın Üniversitesi -Türkiye

ORCID: 0000-0003-3418-7953

omercan@bartin.edu.tr

Prof. Dr. Ülker Şen

Gazi Üniversitesi - Türkiye

ORCID: 0000-0002-1855-6336

ulkersen@gazi.edu.tr

Özet

Disiplinler arası bir terim olan çağrışım, günümüzde, serbest ve kurallı biçimleri ile yabancı dil öğretiminde yeni bir teknik olarak kendine uygulama alanı bulmuştur. Çağrışım tekniği gerek bireyin konuşma ve yazma gibi üretici becerilerinin gerekse okuma ve dinleme gibi alıcı becerilerinin gelişimini desteklerken aynı zamanda bireyin düşünce ve kültür dünyasına ilişkin ipuçları da vermektedir. Çağrışım sözcüklerinin tespitinin, başta sözcük öğretimine temel olacak sözlüklerin oluşturulmasında, hedef dilin kavramlarına yönelik duygu ve düşüncelerinin belirlenmesinde, dil- düşünce, dil- kültür ilişkisinin değerlendirilmesinde önemli bir yeri olacağı düşünülmektedir. Bu önemden hareketle bu çalışma, "Türkçe" sözcüğünün Türkçeyi ikinci dil olarak öğrenen öğrencilerin zihinlerinde oluşturduğu çağrışım sözcüklerini tespit ve analiz etmek amacıyla hazırlanmıştır. Bartın Üniversitesi Türkçe Öğretim, Uygulama ve Araştırma Merkezinde (TÖMER) A1-C1 seviyelerinde eğitim alan öğrenciler ile yine aynı TÖMER'de Türkçe hazırlık sürecini tamamlayıp mezun olarak bölümdeki eğitimlerine başlamış toplam 108 yabancı uyruklu öğrenci araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden tarama modeli esas alınmıştır. Türkçe sözcüğüne ilişkin sözcük çağrışımları görüşme formu aracılığıyla yüz yüze toplanmıştır. Her bir seviye ve mezunlar için (A1-2/B1-2/C1/Mezun) ayrı ayrı görüşme formu oluşturulmuştur. A1-A2 seviyesindeki katılımcılardan Türkçe sözcüğünün çağrıştırdığı (anumsattığı/hatırlattığı/akla getirdiği) ilk 4 sözcüğü, B1-B2 seviyesinde ilk 6 sözcüğü, C1 seviyesinde ilk 8 sözcüğü, TÖMER'den mezun olarak bölümlerde eğitimlerine başlayan öğrenciler için ilk 10 sözcüğü yazmaları istenmiştir. Verilerin analizinde nitel veriler için içerik analizi, nicel veriler için betimsel istatistik yöntemlerinden frekans (f) ve yüzde (%) analizi yapılmıştır. Türkçe sözcüğüne ilişkin ilk sırada "dil" çağrışım sözcüğünün geldiği, "dil" sözcüğünü takiben "Türkiye", "zor", "kolay", "güzel", "üniversite" çağrışım sözcüklerinin geldiği çalışmanın tespitleri arasındadır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe öğretimi, Yabancı dil, Sözcük çağrışımı, Çağrışım sözcüğü, Yazılı çağrışım

**E-Uluslararası
Eğitim Araştırmaları
Dergisi**

Cilt: 14, No: 4, ss. 146-162

149

Araştırma Makalesi

Gönderim: 2023-04-14

Kabul: 2023-07-25

Önerilen Atıf

Mercan, Ö. ve Şen, Ü. (2023). Türkçeyi ikinci dil olarak öğrenenlerin Türkçe sözcüğüne ilişkin çağrışımları, E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi, 14 (4), 146-162. DOI: <https://doi.org/10.19160/e-ijer.1283158>

GİRİŞ

Eğitim bireyin davranışında, zihninde ve duygusalında, bireyin kendisi, toplumu ve evrenseli (diğer ulusları) mutlu edecek değişim ve oluşumları gerçekleştirme sürecidir (Toprakçı, 2016). Bu sürecin Türk toplumu ve bireyi için önemli bir parçası Türkçe öğretimidir. Eğitimin amacını biçimleyen evrensel ya da dünyadaki toplumların etkileşimi gereği Türkçe öğretiminin bir kapsamı da yabancılar Türkçe öğretimidir. Yabancı/ikinci dil öğrenme sürecinde öğrencilerin en çok zorlandığı ve kendilerini geliştirmek için yardım talep ettiği konulardan biri sözcük öğrenimidir. Öğrencilerin kişisel söz varlığını doğru ve etkili bir şekilde kazanması ve kullanmasını sağlamak amacıyla dil öğretim sürecinde sözcük öğretimi yöntem teknikleri ortaya çıkmıştır. Sözcük öğretim yöntem teknikleri öğrencilerin söz varlığını geliştirmek için hem öğrenci hem de öğretici için yol göstericidir.

Öğrenme zihinde meydana gelen bir süreçtir. Bu süreç içinde bilginin daha önce öğrenilenleri tamamlaması; öğrenilenlerle benzerliği, yakınlığı, sürekliliği; mekân, kişi, nesne, olay, işlem ve metinlerle olan ilişkisi önemli bir rol oynar. Yeni bir bilginin zihinde anlamlandırılması zaman alırken varsa, ön bilgiler bu sürenin kısalmasında, kalitesinde ve hızında etkili olmaktadır. Dolayısıyla öğrenme sürecinin verimliliği çağrışımın beklenen yönde ve sıklık sayısının çok olmasıyla da zenginleşmektedir (Pilancı, 2014, s. 184). Sözcük çağrışimleri zihin süreçleri ile birebir ilgili olup hem eğitim hem de psikoloji alanının konusu olmuştur. Literatürdeki bazı kaynaklarda (Uçar 2012, Pilancı 2014, Memiş ve Kiraz 2021) sözcük öğretimi yöntemleri arasında gösterilen sözcük çağrışımının tanımını yapmadan önce "çağrışım"ın anlamı ve literatürdeki tanımına bakmak gereklidir.

Çağrışım kavramını ilk olarak Aristoteles, fikirlere uygulamıştır. Aristoteles; bitişikliğin, benzerliğin ve karşıtlığın çağrışım yasalarının temelini oluşturduğunu vurgulamıştır. XIX. Yüzyılda bazı felsefeciler ve ruhbilimciler bu kavramları yeniden ele almışlardır. Çağrışım, zihindeki bir tasavvurun bir başka tasavvuru akla getirmesi olayıdır. Onlara göre; serbest çağrışım, fikir çağrışımı ve sözel çağrışım diye sınıflanabilir (Çiftçinar, 2002, s. 75).

Türk Dil Kurumu (TDK) çağrışımın tanımını şöyle yapmaktadır:

1. (isim, ruh bilimi) Bir düşünce, görüntü vb.nin bir başkasını hatırlatması,

2. (isim) Davranışlar, düşünceler ve kavramlar arasında yer ve zaman birliğinin etkisiyle kurulan bağlantılar sonucu, bilinç alanına bunlardan birisi girdiğinde ötekini de bilince çekmesi olayı, tedai (Güncel Türkçe Sözlük, 2022).

Dilbilim Sözlüğüne göre ise çağrışımın tanımı şu şekildedir:

Bir dil biriminin öteki dil birimlerini usa getirmesi. Biçim ya da anlam bakımından bağıntılı olan sözcük kümelerinin bir çağrışım alanı içinde oldukları söylenir. Aynı çağrışım alanı içindeki sözcüklerdir. F. De Saussure bu terimi dizisel karşılığı kullanmıştır. Bir tümcede bulunan öğelerle dizisel olarak ilişkilidir (İmer, Kocaman, ve Özsoy, 2011, s. 72).

Çağrışım disiplinler arası kullanılan bir terim sözcük olduğu için eğitim bilimleri dışında özellikle psikoloji alanında da tanımı yapılan bir sözcüktür. Bilişsel psikoloji ve bellek çalışmalarında sıkça kullanılan bir terim olan çağrışım, bu noktada eğitim bilimleri ile psikolojinin kesişim kümesinde yer almaktadır. Psikoloji sözlüğüne göre çağrışımın tanımı ise şu şekilde yapılmıştır:

Zamanda ya da mekânda birlikte olmaları nedeniyle düşünce, görüntü ya da davranışlar arasında bağ kurulması. Bu bağ kurulduğunda, olaylar birbirini çağrıştırır ya da anımsatır (Karakaş, 2022).

Tanımlardan yola çıkarak çağrışımın pek çok boyutu ve biçimi olduğu söylenebilir. Yalnızca sesler ya da sözcükler değil, davranışlar, düşünceler, kavramlar, mekânlar, görüntüler vb. çağrışım alanı içerisindedir. Çağrışım, çok boyutlu bir kavram olduğu için yabancı dilde sözcük öğretimi teknikleri içerisine dâhil edilerek öğrencilerin sözcük gelişimlerinde etkili olacağı düşünülmektedir.

Göçen (2019)'e göre; yabancı dil öğretiminde çağrışım yöntemi önemli bir konudur çünkü bu şekilde öğrenciler sözcük anlamını, çağrıştırdığı diğer sözcüklerle ilişkilendirerek öğrenebilir; öğrendikleri sözcükleri çağrışım yoluyla hatırlayabilirler. Sözcükle ilgili çeşitli çağrışimleri bilmek, sözcüğün tam anlamını anlamaya ve uygun bağlamlarda sözcüğün biçimini ve anlamını hatırlamaya yardımcı olur. Çağrışım eş anlamlı sözcükleri, zıt anlamlı sözcükleri, aynı kökten gelen sözcükleri, sözcükle biraz ya da tamamen ilişkili olan sözcükleri, üst anlamlı ve yan anlamlı sözcükleri içermektedir (Nation, 2005).

Çağrışım çalışmaları için en temelde iki yöntemden bahsetmek mümkündür. Bunlar serbest ve kontrollü çağrışım yöntemleridir. Serbest çağrışımda, kişi istediği türde sözcükle çağrışım seti oluşturmakta serbesttir, herhangi bir kısıtlama yoktur. Kontrollü çağrışımda ise kişi kabul edilecek yanıtlar açısından kısıtlanmaktadır. Kabul edilecek yanıtların sözcük türü ya da kategorisi belirlidir ve ancak bu yanıtların kabul edileceği çalışma öncesinde belirtilir (Cramer, 1968, s. 11). Serbest çağrışım bir sözcüğün anlamca güçlü olarak ilişkili olduğu diğer sözcükleri belirlemede kullanılır fakat zayıf olarak ilişkili olduğu diğer sözcükleri belirleyemeyebilir (Akırmak ve Orhon, 2018, s. 63). Ancak bu durumun doğru tespiti için kişinin çalışmadaki dile ilişkin söz varlığının yeterli olması gerekmektedir.

Sözcük çağrışımaları yöntemiyle öğrencilere yeni sözcüklerin öğretimi, bildikleri sözcüklerle bağlantılar kurularak yapılır. Karadüz (2010) dilin ses dizgesi içinden seçilen seslerle kavramların zihinde işaretlendiğini, kavramların hatırlanma işleminin de bu ses birlikleriyle oluşturulan kavram işaretleri ile gerçekleştiğini söylemektedir. Yani her bir kavram ilişkili olduğu tasarım veya çağrışım ile tanınıp hatırlanmaktadır.

Çağrışım günlük hayatın vazgeçilmez ve kontrol edilemez zihinsel ürünleridir. Zihinsel çağrışımın arasında yer alan sözcük çağrışımaları da dil öğrenenler için çok boyutlu bir kavramdır. Sözcük çağrışımaları literatürde ses temelli ve anlam temelli olarak gruplandırılmaktadır (Çiftçi ve Duru, 2016). Ses temelli çağrışım, yalnızca sözcüklerin fonetik özelliklerine ilişkin anlam temelli çağrışım sözcüğün anlamını bilmeyi gerektirmektedir. Bu açıdan bakıldığında sözcük çağrışımının yabancı dil eğitimi alanında kullanımı farklılık gösterebilmektedir. Ses temelli çağrışım, öğrencilerin sesleri daha iyi tanınması ve hedef dilin fonetik özelliklerini öğrenmesi için önemlidir. Anlam temelli çağrışım için ise öğrencilerin sözcükleri anlamları ile bilmesi ve zihninde başka sözcüklerle ilişkilendirebilmesi gerekmektedir. Bu sebeple sözcük çağrışım yöntemi farklı seviyelerde farklı uygulamalar gerektirmektedir. Anlam temelli çağrışımlarda yalnızca sözcük anlamını bilmek yeterli olmamakla birlikte hedef dilin konuşulduğu toplumu ve o topluma ait kültürel özellikleri bilmek elzemdir. Ancak bireysel farklılıkların zihinde yarattığı farklılıklara özgü kavramsal ilişkiler özellikle çağrışım çalışmalarının hem güçlü hem de zayıf yanı olarak görülmektedir (Tarakçı, Mert, Yavuz, ve Akırmak, 2019, s. 74). Anlam temelli çağrışım kendi içerisinde benzerlik, yakınlık, zıtlık ve alıntı olmak üzere dört alt başlıkta ele alınmaktadır (Çiftçi, 2009).

Sözcük çağrışımı yöntemi ile öğrenciler hedef dilde sahip oldukları söz varlığını denetleyebilmektedir. Öğrenciler, anlam temelli çağrışım ile zihin haritaları oluşturabilmekte ve sözcükler arasında bağlantılar kurabilmektedir. Aynı şekilde ses temelli çağrışım ile öğrenciler söz varlığını benzer seslere odaklanarak zenginleştirebilmektedir. Sözcük çağrışımı yöntemi öğrencinin söz varlığının mantıklı bağlantılar ve kavram haritalarıyla kalıcı olmasını sağlamaktadır. Kavram haritalarının dil eğitiminde sıkça kullanıldığı bilinmekle birlikte sözcük öğretiminde kullanılmasının faydaları şu şekilde sıralanabilir (Maden, Altunbay, ve Dinçel, 2016, s. 483):

- Öğrenilecek dile ait sözcükler arasındaki ilişkilerin kavranmasını sağlar.
- Aynı anda birçok sözcük öğrenilebilir.
- Görsel hafıza hitap edildiğinden sözcüklerin hatırlanması kolay olur.

Sözcük çağrışımaları ilk olarak anlamsal çağrışım ile aklı getirmektedir. Bu noktada, zihindeki sözcüklerin anlamca birbirleriyle kurdukları ilişkilerin daha güçlü olduğu düşünülebilir. Bir başka ifadeyle, kelimeler arasındaki anlamsal çağrışım, ses çağrışımına göre daha sık bir ilişkiye sahip olabilirler (Çiftçi ve Duru, 2016, s. 164).

Türkçenin ikinci dil olarak öğretimi alanında çağrışım sözcüklerle ilgili yapılan çalışmalar daha çok sözcük öğretimi ve söz varlığı çerçevesindedir. Ancak sözcüklerin öğrencilerde yarattığı çağrışım sözcük, algı, metafor ya da zihinsel süreçler ile ilgili doğrudan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Dilek, 2016 yılında yaptığı çalışmada Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen uluslararası öğrencilerle görüşmeler gerçekleştirmiş ve öğrencilerin Türkçeye ilişkin algılarını dört dil becerisi ile ilişkilendirerek çözümlenmiştir. Ancak bu çalışma, sözcük temelinde değil öğrencilerle gerçekleştirilen görüşmeler neticesinde kaydedilen cümleler üzerinde durmuştur. Öğrencilerin Türkçe algılarına yönelik benzer çalışmalar, öğrencilerle gerçekleştirilen görüşme ya da anketlerle cümleler temelinde Akkaya (2013), Tunçel (2016), Uçak (2017) ve Karatay ve Kartallıoğlu (2019) tarafından farklı gruplarla yapılmıştır. Literatürde bu

çalışmalar dışında yapılan sözcük çağrışımları ile ilgili çalışmalar, daha önce de bahsedildiği üzere sözcük öğretimi ile ilişkilendirilmiş ya da dört becerinin geliştirilmesi ile ilgili yapılmıştır.

Literatürdeki diğer çalışmalardan farklı olarak bu çalışmanın temel amacı “Türkçe” sözcüğünün, TÖMER’de A1 -C1 seviyelerinde eğitim alan öğrenciler ile TÖMER’den mezun olarak bölümdeki eğitimlerine başlamış uluslararası öğrencilerin zihinlerinde oluşturduğu sözcük çağrışımlarını tespit etmektir. Bu kapsamda “Türkçeyi ikinci dil olarak öğrenenlerin Türkçe sözcüğüne ilişkin çağrışım sözcükleri ve özellikleri nelerdir?” sorusu çalışmanın problem cümlesini, aşağıdaki soruları ise alt problem cümlelerini oluşturmaktadır:

1. Katılımcıların seviyelerine göre Türkçe sözcüğüne ilişkin çağrışım sözcüklerinin türleri nelerdir?,
2. Katılımcıların seviyelerine göre Türkçe sözcüğüne ilişkin çağrışım sözcüklerinin sıklığı nedir?,
3. Katılımcıların Türkçe sözcüğüne ilişkin her seviyede tekrar eden çağrışım sözcükleri nelerdir?,
4. Katılımcıların seviyelerine göre Türkçe sözcüğüne ilişkin toplam çağrışım sözcük sayıları ile üretilen çağrışım sözcük sayılarının birbirine oranı nedir?

YÖNTEM

Çalışmada uluslararası öğrencilerin Türkçe sözcüğüne ilişkin sözcük çağrışımlarına yönelik bir durum tespiti yapılmak amaçlandığından nitel araştırma yöntemlerinden tarama modeli esas alınmıştır. Tarama modelinde genellikle, her bir soruyu bir şekilde cevaplayan kişilere ait sıklık dereceleri ve yüzdeler şeklinde, cetvel haline getirilir ve rapor edilir. Tarama araştırması, görüşme soruları, soru formları ya da testler gibi bir dizi araçla, bir grubun özelliklerini tanımlamayı içerir (Büyükoztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz, ve Demirel, 2020, s. 184, 36).

1. Çalışma Grubu

Bartın Üniversitesi TÖMER’de Türkçe eğitimine devam eden ve aynı kurumda Türkçe eğitimi bitirerek eğitimine başlamış toplam 108 uluslararası öğrenci oluşturmaktadır. Çalışma grubunun oluşturulmasında maksimum çeşit örneklemesi benimsenmiş, çalışma grubuna A1-C1 seviyesi ile TÖMER’den mezun durumdaki uluslararası öğrenciler dahil edilmiştir. Çalışma grubunu temsil eden her bir katılımcıya ait bilgiler kişisel veri toplama aracıyla gönüllülük esasına dayalı olarak toplanmıştır. Kişisel verilerin yer aldığı formdan alınan bilgiler doğrultusunda katılımcıların demografik dağılımı aşağıda yer alan çizelgedeki gibidir:

Çizelge 1. Çalışma grubunun özellikleri

		f	%
Cinsiyet	Kadın	36	33
	Erkek	72	67
Yaş	18-21	71	66
	22-25	27	25
	26-29	9	8
	30-	1	1
Seviye	A1	18	17
	A2	18	17
	B1	18	17
	B2	18	17
	C1	18	17
	Mezun	18	17

2. Verilerin toplanması

A1-A2 seviyesinde Türkçe sözcüğünün çağrıştırdığı (anımsattığı/hatırlattığı/aklına getirdiği) ilk 4 sözcük, B1-B2 seviyesinde ilk 6 sözcük, C1 seviyesinde ilk 8 sözcük, TÖMER’den mezun olarak bölümlerde eğitimlerine başlayan öğrenciler için ilk 10 sözcük yazılması istenmiştir. Görüşme formu dağıtılmadan önce öğrencilerle örnek zihin haritası çalışması yapılarak başka sözcükler verilmiş, sözcük çağrışımı tekniğiyle zihin haritası tamamlanmıştır. Öğrencilerin katılımı tamamen gönüllülük esasına bırakılarak çalışma öncesinde yapılan örnek sözcük çağrışımlarında, çağrışım sürecini etkilememek için Türkçe sözcüğü kullanılmamış başka sözcükler üzerinden örnek bir çalışma yapılmıştır. Katılımcılardan toplanan görüşme formları her bir seviye için ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Ayrıca, tüm katılımcıların verdiği yanıtlar

toplu olarak da değerlendirilerek ortak çağrışım sözcükler ve sayıları tespit edilmiştir. Yüz yüze ortamda fiziki olarak toplanan veriler bilgisayar ortamına aktarılmıştır.

3. Veri toplama aracı

Çalışmanın verileri Türkçe sözcüğüne ilişkin sözcük çağrışımı görüş formu aracılığıyla toplanmıştır. Her bir seviye için (A1-2/B1-2/C1/Mezun) ayrı ayrı görüş formu oluşturulmuştur. [Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni Tamamlayıcı Cilt \(2020\)](#) "Sözcük Denetimi" başlığında öğrencilerin söz varlığı gelişiminde çağrışım yönteminin programda dikkate alındığı belirtilmiştir:

Bu ölçek, kullanıcının/öğrenenin birikiminden uygun bir ifade seçme becerisiyle ilgilidir. Yetkinlik arttıkça bu tür yetenek, bir ifadenin diğer bir ifadeyi tetiklediği eş dizimler ve sözcük öbekleri biçimindeki çağrışımlarla giderek daha fazla yönlendirilmektedir. Bu ölçekte işlevsel hâle getirilen anahtar kavramlar şunlardır:

- Konuların aşinalığı (A1 seviyesinden B1 seviyesine),
- Kontrol derecesi (B2 seviyesinden C2 seviyesine).

Çizelge 2. Diller için Avrupa ortak başvuru metni tamamlayıcı cilde göre sözcük denetimi

Sözcük Denetimi	
C2	<i>Kelime birikimini sürekli olarak doğru ve uygun kullanır.</i>
C1	<i>Daha az yaygın olan kelimeleri deyimsel olarak ve uygun şekilde kullanır. Ara sıra küçük sürçmeler var ancak önemli kelime hataları yok.</i>
B2	<i>İletişimi engellemeden bazı karışıklıklar ve yanlış sözcük/işaret seçimi oluşsa bile sözlüsel doğruluk genellikle yüksektir.</i>
B1	<i>Temel kelime birikimini iyi kontrol eder ancak daha karmaşık düşünceleri ifade ederken veya aşına olmadığı konuları ve durumları ele alırken büyük hatalar hâlâ meydana gelir. Aşına olduğu konuları tartışırken çok çeşitli basit kelimeleri uygun şekilde kullanır.</i>
A2	<i>Somut, günlük ihtiyaçlarla ilgili dar bir sözcük birikimini kontrol edebilir.</i>
A1	<i>Tanımlayıcı yok.</i>
A1 öncesi	<i>Tanımlayıcı yok.</i>

4. Verilerin analizi

Türkçe sözcüğüne ilişkin sözcük çağrışımı görüş formu aracılığıyla toplanan verilerin analizinde nitel veriler için içerik analizi, nicel verilerin analizi için betimsel istatistik yöntemlerinden frekans (f) ve yüzde (%) analizi yapılmıştır. İçerik analizi, toplanan verilerin derinlemesine analiz edilmesini gerektirir ve önceden belirgin olmayan temaların ve boyutların ortaya çıkarılmasına olanak tanır ([Yıldırım ve Şimşek, 2021, s. 243](#)).

5. Geçerlik ve Güvenirlik

Geçerlik ve güvenirlilik araştırmaların bilimselliğini belirleyen en önemli unsurların başında gelmektedir. Bu çalışma nitel araştırma yöntemlerinden tarama modeli temelinde gerçekleştirildiğinden nicel araştırmalarda kullanılan iç geçerlilik ve dış geçerlilik ile iç tutarlılık güvenilirliği ve dış güvenilirlik yöntemleri yerine ilgili kavramların nitel araştırmalardaki karşılığı olan inandırıcılık, aktarılabirlik, tutarlılık ve doğrulanabilirlik yöntemleri kullanılmıştır ([Arslan, 2022](#)).

Bu araştırmada inandırıcılığın sağlanabilmesi için önerilen uzman görüşüne sunma, uzun süreli etkileşim, çeşitleme yollarına ([Arslan, 2022](#); [Merriam, 1998](#)) başvurulmuştur. Bu kapsamda çalışma Gazi Üniversitesi ve Amasya Üniversitesi Türkçe Eğitimi ABD görevli iki alan uzmanına sunulmuş, görüşleri alınmış, görüşleri doğrultusunda düzenlemeler yapılmıştır. Birinci araştırmacı veri kaynağı ile kur eğitimleri boyunca birlikte olmuş, Türkçe öğretimi etkinlikleri gerçekleştirilmiştir. Böylece uzun süreli etkileşim, katılımcıların araştırma sürecine güven duymalarına katkı sağlamıştır. Bununla birlikte sonuçların zenginleştirilmesi için çalışma verileri nitel ve nicel olarak çeşitlendirilmiştir.

Araştırmada aktarılabirliğin artırılmasında kapsamlı betimleme ve amaçlı örnekleme ([Yıldırım ve Şimşek, 2021](#); [Arslan, 2022](#)) başvurulmuştur. Araştırmanın yapıldığı yer, katılımcı özellikleri, araştırma süreci ile ilgili detaylı bilgiler verilmiş, aynı zamanda [Yıldırım ve Şimşek \(2021\)](#)'in de ifade ettiği kapsamlı betimlemede katılımcılardan alıntılarının verilmesi yoluna gidilmiş, katılımcıların çağrışımları aynen aktarılmıştır. Amaçlı örnekleme, araştırmayla doğrudan ilgili olan birey veya grupların veri kaynağını temsil etmesinin doğru veri setinin elde edilebilmesine ([Arslan, 2022](#)) olanak sağlar. Bu bilgi çerçevesinde de araştırmanın amacı doğrultusunda farklı dil seviyelerinde Türkçeyi ikinci dil olarak öğrenenler odağında gerçekleştirilmiştir.

Tutarlılığın sağlanabilmesi için elde edilen veriler üzerinde genelleme ve yorumlama yapılmamıştır. Ayrıca verilerin girişinde ve tasnif edilmesinde hata payını en aza indirmek için kodlayıcılar arası tutarlılık (Creswell, 2013) yoluna gidilmiştir. Tek soruluk görüş formu aracılığıyla toplanan verilerin girişleri Microsoft Excel programıyla iki araştırmacı tarafından ayrı ayrı yapılmıştır. Veri setleri birbiriyle karşılaştırılmış, farklı veri girişi veya kayıp veri olup olmadığı kontrol edilmiş, kodlayıcılar arası tutarlılık sağlandıktan sonra veri setine son şekil verilmiştir. Verilerin istatistiksel analiz işlemlerinde, veri setinde tutarlılık sağlandığından ve Microsoft Excel Pivot Table işlemi uygulandığından yeniden kodlayıcılar arası tutarlılık yoluna gidilmemiştir.

Araştırmada doğrulanabilirliğin sağlanabilmesi için araştırma denetimi / denetim izni (Arslan, 2022) yoluna gidilmiştir. Yüz yüze ve fiziki ortamda toplanan veri formları arşivlenmiş, böylece gerek duyulduğunda veriler teyit edilebilmiştir. Ayrıca bu araştırma Bartın Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu denetiminden geçerek Kurulun 12.10.202 tarihli 23 numaralı toplantısında etik kurul onayı almıştır.

BULGULAR

1- Katılımcıların seviyelerine göre Türkçe sözcüğüne ilişkin çağrışım sözcüklerinin türleri ve sıklığına yönelik bulgular

A1 Seviyesi

A1 seviyesinde her bir öğrenciden 4 çağrışım sözcük istenmiştir. Öğrencilerin "Türkçe" sözcüğüne ilişkin verdikleri çağrışım sözcük türleri ve sayıları aşağıdaki çizelgede verilmiştir:

Çizelge 3. Katılımcıların Türkçe sözcüğüne ilişkin çağrışım sözcüklerinin türü: A1

Seviye	Sözcük Türü	f	%
A1	Fiil	2	3
	Sıfat	27	38
	İsim	43	60
	Toplam	72	100

Bu çizelgeye göre A1 seviyesinde öğrencilerin sözcük türlerinden üçünü kullandığı görülmektedir. Öğrenciler toplam 72 çağrışım sözcük yazmıştır. Bunların 43'ü isim, 27'si sıfat ve 2'si fiildir. Farklı katılımcılardan aynı sözcükleri yazanlar olmuştur. Buna göre öğrencilerde "Türkçe" sözcüğü için "güzel, kolay, zor, dil, Ayasofya, dizi, İstanbul, Türkiye ve üniversite" sözcüklerinin ortak çağrışımlar olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin A1 seviyesinde kullandıkları çağrışım sözcükler ve sıklıkları aşağıdaki çizelgede yer almaktadır:

Çizelge 4 . Katılımcıların Türkçe sözcüğüne ilişkin çağrışım sözcükleri ve sıklığı: A1

Çağrışım	Sıklık	Çağrışım sözcük	Sıklık	Çağrışım	Sıklık	Çağrışım sözcük	Sıklık
Güzel	8	Büyük	1	Hızlı	1	Özgürlük	1
Kolay	7	Cami	1	İyi	1	Romantik	1
Dil	5	Çalışmak	1	Kar	1	Sınıf	1
Zor	4	Çay	1	Kırmızı	1	Zayıf	1
Ayasofya	2	Deniz	1	Sabır	1	Trabzon	1
Dizi	2	Doğa	1	Meyveler	1	Turistik	1
İstanbul	2	Kelime	1	Sınav	1	Tübitak	1
Türkiye	2	Galata Kulesi	1	Konuşmak	1	Ülke	1
Üniversite	2	Kent	1	Mantı	1	Yemek	1
Ankara	1	Dükkân	1	Okul	1	Yeni	1
Atatürk	1	Eğlence	1	Organizasyo	1	Yolculuk	1
Ayakkabı	1	Erciyes	1	Özel	1		

A2 Seviyesi

A2 seviyesinde her bir öğrenciden 4 çağrışım sözcük istenmiştir. Öğrencilerin "Türkçe" sözcüğüne cevaben verdikleri çağrışım sözcük türleri ve sayıları aşağıdaki çizelgede verilmiştir:

Çizelge 5. Katılımcıların Türkçe sözcüğüne ilişkin çağrışım sözcüklerinin türü: A2

Seviye	Sözcük Türü	f	%
A2	Fiil	1	1
	Sıfat	22	31
	İsim	49	68
	Toplam	72	100

Çizelgeye bakıldığında her öğrencinin istenen sayıda çağrışım sözcük yazabildiği ve toplam 72 çağrışım sözcüğe ulaşıldığı görülmektedir. Bu çağrışım sözcükler A1'de de olduğu gibi 3 farklı sözcük türündeki çağrışımlardır. 72 çağrışım sözcükten %68'i isim, %31'i sıfat, %1'i ise fiildir. Öğrencilerin ortak çağrışım sözcükleri "dil, kolay, güzel, zor, öğretmen, öğrenci, Türkiye, üniversite, okul, Atatürk, güzellik, harika, İstanbul, kültür ve Müslüman" olarak tespit edilmiştir.

Öğrencilerin A2 seviyesinde kullandıkları çağrışım sözcükler ve sıklıkları aşağıdaki çizelgede yer almaktadır:

Çizelge 6. Katılımcıların Türkçe sözcüğüne ilişkin çağrışım sözcükleri ve sıklığı: A2

Çağrışım Sözcük	Sıklık	Çağrışım Sözcük	Sıklık	Çağrışım Sözcük	Sıklık
Dil	9	Atatürk	2	Diploma	1
Kolay	8	Güzellik	2	Türk	1
Güzel	7	Harika	2	Kültürel	1
Zor	6	İstanbul	2	Misafir	1
Öğretmen	5	Kültür	2	Osman	1
Öğrenci	4	Müslüman	2	Dizi	1
Türkiye	4	Deniz	1	Gelişmek	1
Üniversite	3	Ders	1	Hayat	1
Okul	2	Din	1	Yemek	1

B1 Seviyesi

B1 seviyesinde her bir öğrenciden 6 çağrışım sözcük istenmiştir. Öğrencilerin "Türkçe" sözcüğüne cevaben verdikleri çağrışım sözcük türleri ve sayıları aşağıdaki çizelgede verilmiştir:

Çizelge 7. Katılımcıların Türkçe sözcüğüne ilişkin çağrışım sözcüklerinin türü: B1

Seviye	Sözcük Türü	f	%
B1	Fiil	3	3
	Sıfat	31	29
	İsim	74	69
	Toplam	108	100

B1 seviyesinde toplanan veriler doğrultusunda öğrencilerde çağrışımı en yüksek sözcük türü isimlerdir. 108 sözcükten 74'ü isim, 31'i sıfat, 3'ü ise fiildir. Öğrencilerin seviyeleri ilerledikçe yazılması istenen çağrışım sözcük sayısı artsa da sıfat türündeki çağrışımların azaldığı, isim türünde çağrışım sayısının arttığı görülmektedir. Öğrenciler bu seviyede de ortak çağrışımlarda bulunmuş ve aynı sözcükleri yazmışlardır. Bu ortak çağrışım sözcükler; "dil, zor, Türkiye, kolay, öğretmen, TÖMER, eğlenceli, güzel, sınav, İstanbul, kural, okul, okuma, öğrenciler, ülke, yazma,"dır.

Öğrencilerin B1 seviyesinde kullandıkları çağrışım sözcükler ve sıklıkları aşağıdaki çizelgede yer almaktadır:

Çizelge 8. Katılımcıların Türkçe sözcüğüne ilişkin çağrışım sözcükleri ve sıklığı: B1

Çağrışım Sözcük	Sıklık	Çağrışım Sözcük	Sıklık	Çağrışım Sözcük	Sıklık	Çağrışım Sözcük	Sıklık
Dil	8	Yazma	2	Hocalarım	1	Ödev	1
Zor	8	Aksan	1	Hocam	1	Öğrenci	1
Türkiye	7	Avrupa	1	İnsanlar	1	Resmi	1
Kolay	6	Dil bilgisi	1	İyi	1	Seviyorum	1
Öğretmen	6	Diller	1	Karışık	1	Sıfat	1
TÖMER	6	Eğitim	1	Karmaşık	1	Sınıf	1
Eğlenceli	3	Faydalı	1	Kelime	1	Şaşkın	1
Güzel	3	Fiil	1	Konuş	1	Tarih	1
Sınav	3	Film	1	Konuşma	1	Tarihî	1
İstanbul	2	Garip	1	Konuşmak	1	Tatlım	1
Kural	2	Grup	1	Kültür	1	Türk	1
Okul	2	Harfler	1	Lehçe	1	Türkler	1
Okuma	2	Harmoni	1	Milliyet	1	Uzun	1
Öğrenciler	2	Hızlı	1	Mutlu	1	Üniversite	1
Ülke	2	Hoca	1	Müzik	1	Yol	1

B2 Seviyesi

B2 seviyesinde her bir öğrenciden 6 çağrışım sözcük istenmiştir. Öğrencilerin "Türkçe" sözcüğüne cevaben verdikleri çağrışım sözcük türleri ve sayıları aşağıdaki çizelgede verilmiştir:

Çizelge 9. Katılımcıların Türkçe sözcüğüne ilişkin çağrışım sözcüklerinin türü: B2

Seviye	Sözcük Türü	f	%
B2	Fiil	3	3
	Sıfat	25	23
	İsim	80	74
	Toplam	108	100

Orta seviye olarak tanımlanan B2 seviyesindeki öğrencilerden, B1 seviyesi ile aynı sayıda sözcük çağrışımı istenmiştir. Öğrencilerin diğer seviyelere göre hazır bulunuşlukları ile söz varlığı göz önünde bulundurulduğunda elde edilen veriler beklenenden farklıdır. Öğrenciler A1, A2, B1 seviyesiyle aynı türlerde çağrışım sözcükler yazmış ve sözcük türleri arasındaki oranlar daha da açılmıştır. Özellikle sıfat ve isimler arasındaki farkın birbirine yaklaşması beklenirken arttığı görülmüştür. B2 seviyesinde öğrenciler toplam 108 çağrışım sözcük yazmış, bunların 3'ü fiil, 25'i sıfat ve 80'i isim türünden sözcüklerdir. Ortak çağrışım sözcükleri sıklık sırasına göre "Türkiye, zor, TÖMER, üniversite, dil, güzel, İstanbul, kolay, Türk, konuşma, sınav, Atatürk, çay, dizi, eğitim, eğlenceli, farklı, kelime, tekrar ve yemek"tir.

Öğrencilerin B2 seviyesinde kullandıkları çağrışım sözcükler ve sıklıkları aşağıdaki çizelgede yer almaktadır:

Çizelge 10. Katılımcıların Türkçe sözcüğüne ilişkin çağrışım sözcükleri ve sıklığı: B2

Çağrışım Sözcük	Sıklık	Çağrışım Sözcük	Sıklık	Çağrışım Sözcük	Sıklık	Çağrışım Sözcük	Sıklık
Türkiye	9	Eğlenceli	2	İlgilenmek	1	Okul	1
Zor	6	Farklı	2	İngilizce	1	Okuma	1
TÖMER	5	Kelime	2	İnsan	1	Osmanlılar	1
Üniversite	5	Tekrar	2	İş	1	Para	1
Dil	4	Yemek	2	İyi	1	Rahat	1
Güzel	4	Deniz	1	Kahve	1	Sınıf	1
İstanbul	4	Ders	1	Karadeniz	1	Simit	1
Kolay	4	Dil bilgisi	1	Kırmızı	1	Spor	1
Türk	4	Dinlemek	1	Kız kulesi	1	Şarkı	1
Konuşma	3	Doğa	1	Konuşmak	1	Turist	1
Sınav	3	Film	1	Kültür	1	Türkü	1
Atatürk	2	Güçlü	1	Masal	1	Yaz	1
Çay	2	Hayır	1	Medeniyet	1	Yeni	1
Dizi	2	Heyecanlı	1	Mevsim	1	Yumuşak	1
Eğitim	2	Hoca	1	Müzik	1		

C1 Seviyesi

C1 seviyesinde her bir öğrenciden 8 çağrışım sözcük istenmiştir. Öğrencilerin "Türkçe" sözcüğüne cevaben verdikleri çağrışım sözcük türleri ve sayıları aşağıdaki çizelgede verilmiştir:

Çizelge 11. Katılımcıların Türkçe sözcüğüne ilişkin çağrışım sözcüklerinin türü: C1

Seviye	Sözcük Türü	f	%
C1	Fiil	8	6
	Sıfat	20	14
	İsim	116	81
	Toplam	144	100

Öğrenciler C1 seviyesinde 3 sözcük türünde, çoğunlukla isim türünde olan çağrışım sözcükleri yazmışlardır. B2 seviyesinde de belirtildiği üzere bu seviyede de isim türünde yazılan çağrışım sözcük oranında artış gözlemlenmiştir. Yazılan 144 çağrışım sözcüğün %81'i isim, %14'ü sıfat ve sadece %6'sı fiil türünden sözcüklerdir. Ortak çağrışım sözcükleri; "dil, Türkiye, TÖMER, zor, ders, yabancı, alfabe, dil bilgisi, kolay, kültür, merhaba, öğretmen, Türk, ülke, üniversite, Ana dili, Arapça, arkadaş, aşk, Atatürk, eğitim, hoca, kelime, konuşmak, öğrenci ve öğretmenlik" olmuştur.

Öğrencilerin C1 seviyesinde kullandıkları çağrışım sözcükler ve sıklıkları aşağıdaki çizelgede yer almaktadır:

Çizelge 12. Katılımcıların Türkçe sözcüğüne ilişkin çağrışım sözcükleri ve sıklığı: C1

Çağrışım Sözcük	Sıklık	Çağrışım Sözcük	Sıklık	Çağrışım Sözcük	Sıklık	Çağrışım Sözcük	Sıklık
Dil	13	Hoca	2	Ev	1	Ol	1
Türkiye	8	Kelime	2	Fakülte	1	Öğrenmek	1
TÖMER	6	Konuşmak	2	Farklı	1	Sevmek	1
Zor	5	Öğrenci	2	Gelecek	1	Seyahat	1
Ders	4	Öğretmenlik	2	Güzel	1	Sıkıntı	1
Yabancı	4	Anne	1	Harf	1	Sınav	1
Alfabe	3	Ayran	1	Hoş	1	Sınıf	1
Dil bilgisi	3	Bayrak	1	İlaç	1	Şal	1
Kolay	3	Çalışmak	1	İletişim	1	Tuğçe	1
Kültür	3	Çevre	1	İngilizce	1	Turist	1
Merhaba	3	Dans	1	İstanbul kitabı	1	Turistik	1
Öğretmen	3	Deniz	1	İş	1	Uluslararası	1
Türk	3	Diyalekt	1	Kebab	1	Uygarlık	1
Ülke	3	Dinleme	1	Kitap	1	Vatan	1
Üniversite	3	Dizi	1	Konuşma	1	Yabancı dil	1
Ana dili	2	Dondurma	1	Müslüman	1	Yorgun	1
Arapça	2	Duymak	1	Namaste	1	Zengin	1
Arkadaş	2	Dürüm	1	Nazik	1	Zorbalık	1
Aşk	2	Eğlence	1	Okul	1		
Atatürk	2	Ekonomik	1	Okuma	1		
Eğitim	2	Endonezce	1	Okumak	1		

Mezunlar

Mezun her bir öğrenciden 10 çağrışım sözcük istenmiştir. Öğrencilerin "Türkçe" sözcüğüne cevaben verdikleri çağrışım sözcük türleri ve sayıları aşağıdaki çizelgede verilmiştir:

Çizelge 13. Katılımcıların Türkçe sözcüğüne ilişkin çağrışım sözcüklerinin türü: Mezun

Seviye	Sözcük Türü	f	%
Mezun	Zarf	1	1
	Fiil	9	5
	Sıfat	38	21
	İsim	132	73
	Toplam	180	100

TÖMER'den mezun öğrencilerin verilerinde diğer seviyelerden farklı olarak 4 sözcük türüne rastlanmıştır. Öğrencilerden 1'i 1 tane zarf türünden çağrışım sözcüğe yer vermiştir. Bunun haricinde sözcük türü dağılımları diğer seviyelerde olduğu gibi isim türünde yoğunlaşarak sırası ile sıfat ve fiil türündedir. 180 sözcüğün 132 tanesi isim, 38 tanesi sıfat, 9 tanesi fiil ve sadece 1 tanesi zarf türünde çağrışım sözcüklerdir. Bu grup için sözcük türü sayısı artsa da dağılımlar arasında çok büyük bir farklılığa rastlanmamıştır. Ortak çağrışım sözcükleri; "dil, para, kitap, İstanbul, başarılı, dizi, okul, TÖMER, Türk, Türkiye, zor, arkadaş, Atatürk, bilim, çalışkan, ders, doğal, film, futbol, gezi, güzel, karışık, kolay, kültür, öğrenci, sınav, kapı, üniversite, yabancı" dir.

Mezun öğrencilerin kullandıkları çağrışım sözcükler ve sıklıkları aşağıdaki çizelgede yer almaktadır:

Çizelge 14. Katılımcıların Türkçe sözcüğüne ilişkin çağrışım sözcükleri ve sıklığı: Mezun

Çağrışım Sözcük	Sıklık	Çağrışım Sözcük	Sıklık	Çağrışım Sözcük	Sıklık	Çağrışım Sözcük	Sıklık
Dil	7	Anlama	1	Kardeş	1	Tarih	1
Para	5	Anne	1	Kazanmak	1	Telefon	1
Kitap	4	Antalya	1	Kebap	1	Toplantı	1
İstanbul	4	Araç	1	Kibar	1	Trabzon	1
Başarılı	3	Arap	1	Konaklamak	1	Turist	1
Dizi	3	Ayasofya	1	Konuşma	1	Türk kahvesi	1
Okul	3	Aydın	1	Konuştugum	1	Hediye	1
TÖMER	3	Baklava	1	Kurs	1	Hızlı	1
Türk	3	Başarısız	1	Lazım	1	İstiklal marşı	1
Türkiye	3	Bayrak	1	Lira	1	Işık	1
Zor	3	Bellek	1	Maç	1	İlerleme	1
Arkadaş	2	Bir	1	Merhaba	1	İlgi	1
Atatürk	2	Bursa	1	Misafirperver	1	İlginç	1
Bilim	2	Çalışan	1	Mutlu	1	İnsan	1
Çalışkan	2	Çalışma	1	Mutluluk	1	İrdelemek	1
Ders	2	Çalışmak	1	Mülakat	1	İş	1
Doğal	2	Çevrimiçi	1	Nefes	1	İyi	1
Film	2	Disiplin	1	Osmanlıca	1	İzmir	1
Futbol	2	Dostluk	1	Öğretmen	1	Kahve	1
Gezi	2	Dönmek	1	Özlemek	1	Kanka	1
Güzel	2	Edebiyat	1	Rezervasyon	1	Uyum	1
Karışık	2	Eğitim	1	Roman	1	Ülke	1
Kolay	2	Ekonomik	1	Sabır	1	Üzgün	1
Kültür	2	En	1	Sakin	1	Vatan	1
Öğrenci	2	Farklı	1	Sakinlik	1	Yaratıcı	1
Sınav	2	Fırsat	1	Sıcak	1	Yarın	1
Kapı	2	Geleneksel	1	Sıkıcı	1	Yarışma	1
Üniversite	2	Gezme	1	Sonuçlanmak	1	Yeterlik	1
Yabancı	2	Güçlü	1	Sorumluluk	1	Yıldız	1
Aile	1	Güler yüzlü	1	Spor	1	Zaman	1
Aitlik	1	Güneş	1	Şaka	1	Zekâ	1
Aktarmak	1	Harf	1	Şarkı	1	Zorlaşmak	1
Alfabe	1	Hata	1	Şiir	1	Zorluk	1

2- Katılımcıların Türkçe sözcüğüne ilişkin her seviyede ve mezunlarda tekrar eden çağrışım sözcüklerine yönelik bulgular

Her seviyede ve mezunlarda tekrar eden çağrışım sözcükler ve tekrar edilme yüzde frekans değerleri aşağıdaki çizelgede gösterilmektedir:

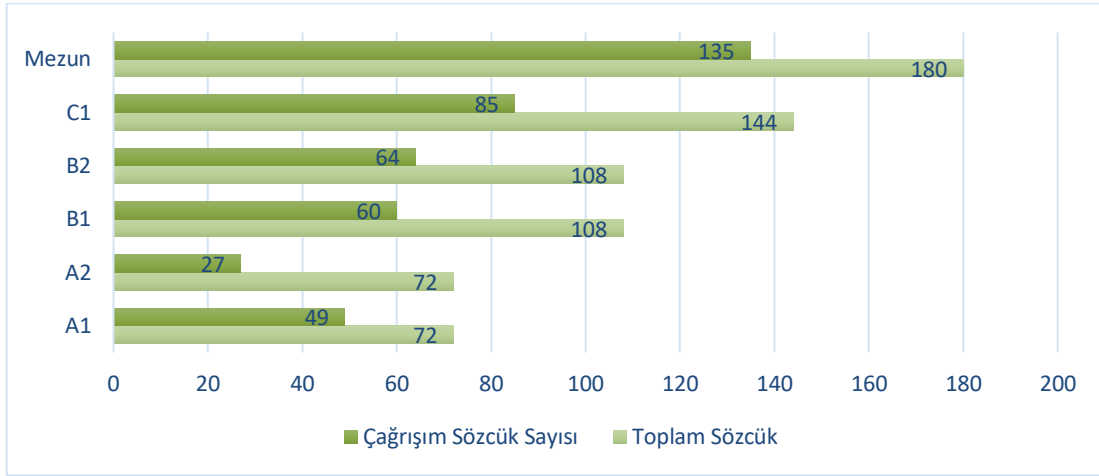
Çizelge 15. Katılımcıların Türkçe sözcüğüne ilişkin her seviyede tekrar eden çağrışım sözcükleri

Her seviyede tekrar edilen sözcükler	(f)	%
Dil	46	26
Türkiye	33	18
Zor	32	18
Kolay	30	17
Güzel	25	14
Üniversite	14	8
Toplam	180	100

Yukarıdaki çizelgede her seviyede tekrar eden çağrışım sözcüklere yer verilmiştir. Buna göre her seviyede ve mezunlarda tekrar eden çağrışım sözcükleri; "dil, Türkiye, zor, kolay, güzel ve üniversite"dir. Bunlar arasından en çok tekrarlanan çağrışım sözcük olan "dil" 46 farklı katılımcı tarafından kullanılmıştır. Tekrar eden ortak 6 sözcük arasında %26'lık bir tekrar oranına sahiptir. İkinci sırada yer alan sözcük "Türkiye"dir ve 33 farklı katılımcı tarafından çağrışım sözcüğü olarak yazılmıştır. "Türkiye"den sonra tekrar eden sözcükler birbirlerine çok yakın tercih sayısı ile "zor" ve "kolay" olmuştur. "Güzel" sözcüğü 25 katılımcı, "üniversite" sözcüğü 14 katılımcı tarafından çağrışım sözcüğü olarak yazılmıştır.

3- Katılımcıların seviyelerine ve mezunlara göre Türkçe sözcüğüne ilişkin toplam çağrışım sözcük sayıları ile üretilen çağrışım sözcük sayılarının birbirine oranına yönelik bulgular

Tüm seviyelerde ve mezunlarda alınan toplam sözcük sayıları ile üretilen çağrışım sözcük sayılarının oranları aşağıdaki grafikte verilmektedir:

Grafik 1. Toplam sözcük sayıları ile üretilen çağrışım sözcük sayılarının oranları

Grafiğe bakıldığında her bir katılımcının istenen sayıda çağrışım sözcük yazabildiği görülmektedir. Buna ek olarak seviyelere göre incelendiğinde öğrencilerin, A2 seviyesi hariç olmak üzere diğer seviyelerde seviye arttıkça ürettiği çağrışım sözcük sayısının arttığı tespit edilmiştir. Bir diğer deyişle, her seviyede katılımcı sayısı ile istenilen çağrışım sözcük sayısına bakıldığında, her bir katılımcının farklı çağrışım sözcükler yazması durumunda A1 ve A2 için toplam 72, B1 ve B2 için toplam 108, C1 için toplam 144 ve mezunlar için toplam 180 farklı çağrışım sözcük üretililebilecekken katılımcıların verdiği yanıtlarla A1 için toplam 49, A2 için toplam 27, B1 için toplam 60, B2 için toplam 64, C1 için toplam 85 ve mezunlar için toplam 135 farklı çağrışım sözcüğün üretildiği tespit edilmiştir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Türkçe sözcüğüne ilişkin, TÖMER’de A1-C1 seviyelerinde eğitim alan öğrenciler ile TÖMER’den mezun olarak bölümdeki eğitimlerine başlamış öğrencilerin sözcük çağrışımını tespit etmek amacıyla yapılan çalışmada elde edilen sonuçlar şu şekilde sıralanabilir:

Katılımcılar her seviyede en çok isim türünde, en az fiil türünde sözcük çağrışımında bulunmuştur. A1 seviyesini temsil eden katılımcılar, en sık “güzel, kolay, dil”; A2 seviyesini temsil eden katılımcılar “dil, kolay, güzel”; B1 seviyesini temsil eden katılımcılar “dil/zor, Türkiye, kolay/öğretmen/TÖMER”; B2 seviyesini temsil eden katılımcılar “Türkiye, zor, üniversite/TÖMER”; C1 seviyesini temsil eden katılımcılar “dil, Türkiye, TÖMER”; mezunları temsil eden katılımcılar “dil, para, İstanbul/kitap” sözcük çağrışımında bulunmuştur. Tüm seviyelerde “dil, kolay” çağrışım sözcüklerinin en sık kullanılan çağrışım sözcükleri; sırasıyla “dil, Türkiye, zor, kolay, güzel, üniversite” sözcüklerinin ise toplamda en sık tekrar eden çağrışım sözcükler olduğu görülmektedir. Sözcük çağrışım sayılarına bakıldığında A1 ve A2 seviyesinde toplam 72 farklı çağrışım sözcüğü beklenirken A1 seviyesinde 49, A2 seviyesinde 27 farklı çağrışım sözcüğü tespit edilmiştir. Benzer şekilde B1 ve B2 için toplam 108 farklı çağrışım sözcüğü beklenirken B1 seviyesinde 60, B2 seviyesinde 64 farklı çağrışım sözcüğü tespit edilmiştir. C1 seviyesinde toplam 144 farklı çağrışım sözcüğü beklenirken 85 farklı çağrışım sözcüğünün; mezun seviyede ise toplam 180 farklı çağrışım sözcüğü beklenirken 135 farklı çağrışım sözcüğünün olduğu görülmüştür. Katılımcıların seviyelerine göre Türkçe sözcüğüne ilişkin toplam çağrışım sözcük sayıları ile üretilen çağrışım sözcük sayılarının birbirine oranı seviyelere göre A2 seviyesi hariç artan bir seyir izlemiştir. Çalışma öncesinde çağrışım sözcük sayısının seviye yükseldikçe doğru orantılı bir şekilde artması öngörülmüştür. Ancak A2 seviyesindeki ortak çağrışım sözcük sayısı bir önceki seviye olan A1 seviyesine göre daha az tespit edilmiştir.

Literatürde daha önce yapılan çalışmaların sonuçları, çağrışım çalışmalarının sözcüklüğü üzerine olumlu etkilerinden söz etmektedir. Demirgüneş (2015) ana dili konuşurlarıyla yaptığı çalışmada elde edilen bulgulara göre, çağrışım ile öğrencilerin söz varlığı gelişiminde belirgin bir ilerleme kaydettiklerini belirtmiştir. Bu bağlamda çağrışım çalışmaları dil öğretiminde önemli bir yer tutmaktadır. Barlas'a (2022) göre aynı toplumda yaşayan ve aynı dili konuşan kadın ve erkeklerin dünya görüşünün yanı sıra farklı eğitim seviyelerindeki veya farklı bölgelerde doğup büyümüş bireylerin dünya görüşlerinin tespit edilmesi de çağrışım çalışmalarıyla mümkündür. Buradan yola çıkarak çağrışım çalışmalarının yalnızca dil öğretimini değil kültürel çalışmaları kapsayan geniş bir alan olduğu söylenebilir. Çağrışım çalışmaları, öğrencilerin, özellikle aynı semantik kategorilere ait olan sözcükleri birlikte nasıl öğrendiklerini, belleklerine nasıl kaydettiklerini bulmak ve hangi sözcüklerin öğretileceği konusunda öğreticilere yol gösterecektir. Farklı düzeylerde sözcük öğretimi için tematik sözcük listeleri oluşturmak ve hangi sözcüklerin birlikte öğretileceği konusunda ipuçları verecektir. Öğreticilere sözcük ilişkilendirme ve türlere dayalı sözcük öğretimi konusunda stratejiler oluşturması için yardımcı olacaktır (Agustin-Llach, 2023, s. 219).

Bu araştırmadan hareketle bundan sonra yapılabilecek araştırma ve araştırmacılar için şu öneriler sunulabilir:

Farklı örneklem/çalışma gruplarıyla yapılabilir: Bu araştırma ikinci dil olarak Türkçeyi öğrenenler odağında gerçekleştirilmiştir. Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenler odağında çalışma yapılabilir. Bununla birlikte sonraki araştırmalar Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenler ile ikinci dil olarak öğrenenlerin Türkçe sözcüğüne ilişkin çağrışımının karşılaştırılması üzerine yapılabilir.

Farklı öğrenme ortamlarını kapsayabilir: Bu araştırma sınıf içi eğitim alan öğrenciler ve mezunları içermektedir. Yeni bir çalışma, farklı öğrenme ortamlarında dil öğrenen katılımcıları da içerebilir, örneğin, çevrim içi dil kurslarına katılan öğrenciler veya dil öğrenimi için herhangi bir kursa gitmeyenler.

Farklı değişkenlerle çalışmalar yapılabilir: Bu araştırmada dil seviyelerine göre katılımcıların Türkçeye ilişkin sözcük çağrışımının türüne, sıklığına, oranına yönelik değerlendirmelerde bulunulmuştur. Sonraki çalışmalarda Türkçeye ilişkin sözcük çağrışımının cinsiyet, köken, eğitim durumu, Türkçeye maruz kalma süresi, Türkiye'de bulunulma süresi değişkenlerine göre değerlendirmeleri yapılabilir.

Farklı dillerde benzer çalışmalar yapılabilir: Bu araştırma Türkçe öğrenen katılımcılar üzerinde odaklanmaktadır. Benzer bir çalışma, farklı dillerde öğrenen katılımcıları içerebilir ve farklı dillerdeki sözcük çağrışımının karşılaştırılmasına odaklanabilir.

Öğretimin içeriğinin planlamasında kullanılabilir: Araştırma sonucunda sözcük türleri içinde öğrencilerin en az "fiil" türünde çağrışımında buldukları tespit edilmiştir. Bu tespite göre Türkçeyi ikinci dil olarak öğrenenlerin fiil türünde sözcük çağrışımı yapmamasının nedenleri üzerine bir araştırma yapılabilir. Öğretime dayalı çağrışım kısıtlılığı olması durumunda Türkçenin öğretimi sürecinde fiil öğretim etkinliklerine yer verilmesi önerilir.

Dil öğrenmeye etki eden faktörlerin tespiti yapılabilir: Araştırma sonuçlarında toplamda en sık tekrar eden çağrışım sözcüklerinin "dil, Türkiye, zor, kolay, güzel, üniversite" olduğu tespit edilmiştir. Bu tespite göre katılımcıların Türkçenin zor mu kolay mı bir dil olduğu konusunda fikir birliği içinde olmadıkları söylenebilir. Türkçeyi kolay bir dil olarak algılayan ile Türkçeyi zor bir dil olarak algılayan arasında Türkçeyi öğrenmeye istekli oluş açısından Türkçeyi kolay bir dil olarak algılayan lehine bir durum ortaya çıkacaktır. Zira çalışmalar dil öğrenmeye karşı olumlu tutum, düşük kaygı düzeyinin dil öğrenme istek ve motivasyonunu olumlu yönde etkilediğini göstermektedir (Horwitz, 2001, Young, 1991, Wu, 2010, Pappamihel, 2002). Dolayısıyla, dil öğrenenlerin Türkçe öğrenmeye yönelik kaygı durumları, tutumlarını tespit etmede çağrışım çalışmaları destekleyici olabilir. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda sınıf içi önlemler alınabilir.

KAYNAKÇA/REFERENCES

Agustin-Llach, M. P. (2023, 04). Foreign language semantic categorization: evidence from the semantic network and word connections. *Journal of Research in Applied Linguistics*, s. 205-222.

- Akkaya, A. (2013). Suriyeli mültecilerin Türkçe algıları. *EKEV Akademi Dergisi* (56), s. 179-190.
- Akırmak, Ü., ve Orhon, M. (2018, 06). Türkçe kelimelerin serbest çağrışım normları üzerine. *Türk Psikoloji Dergisi*, s. 62-78.
- Arslan, E. (2022). Nitel araştırmalarda geçerlilik ve güvenilirlik, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2022 Sayı 51: Özel sayı 1, Denizli, ss. Ö395-Ö407
- Avrupa Konseyi. (2020). *Diller için Avrupa ortak başvuru metni tamamlayıcı cilt*.
- Barlas, S. (2022). Kırgızca ve Rusça sözcük çağrışımlarının karşılaştırılması. *Rumelide Journal of Language and Literature Studies*, s. 312-323.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2020). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri* (29. b.). Ankara: Pegem Akademi.
- Creswell, J. W. (2013). Nitel araştırma yöntemleri, beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni. (Çeviri Editörleri: Bütün, M., ve Demir, S. B.). (3. Baskı). Siyasal Kitapevi.
- Cramer, P. (1968). *Word association*. New York: Academic Press Inc.
- Çiftçi, S., ve Duru, K. (2016). Ses temelli kelime çağrışımı. *Turkish Studies*, 159-178.
- Çiftçi, S. (2009). Kelime çağrışımlarının cinsiyet değişkenine göre gösterdiği temel nitelikler üzerine bir deneme. *Turkish Studies* 4(3): 633-654.
- Çiftçinar, B. (2002). Çağrışımın dil öğrenimindeki yeri. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 74-78.
- Demirgüneş, S. (2015). Metinlerin sözcük çağrışımlarına / söz varlığına etkisi. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, s. 2473-2480.
- Delioğlu, G., ve Şen, Ü. (2022). Almanlara Türkçe öğretimi için hazırlanmış güle güle (A1-A2) Ders Kitabında Sözcük Öğretimi. *Uluslararası Türkçe Öğretimi Araştırmaları Dergisi*, 60-80.
- Dilek, İ. (2016). Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen uluslararası öğrencilerde ve eğitim dili Türkçe olan üniversitelere gidenlerde Türkçe algısı. *Aydın Tömer Dil Dergisi*, 1(2), s. 17-32.
- Göçen, G. (2019). Yabancı dil öğretiminde sözcük öğretimi yaklaşımları ve yöntemleri. A. Okur, ve G. Göçen içinde, *Yabancı Dil Olarak İkinci Dil Olarak Yurtdışındaki Türk Soylular için Türkçenin Sözcük Öğretimi* (s. 249-272). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Güncel Türkçe Sözlük. (2022, 06 04). Türk Dil Kurumu Sözlükleri: <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı
- Horwitz, E. K. (2001). Language anxiety and achievement. *Annual Review of Applied Linguistics*, 21, 112-126.
- İmer, K., Kocaman, A., ve Özsoy, A. (2011). *Dilbilim sözlüğü*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Karadüz, E. (2010). Anlam ve kavram ilişkisi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 51-57.
- Karatay, H., ve Kartallıoğlu, N. (2019). Moğol öğrencilerin Türkiye ve Türkçe algıları. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3), s. 1016-1028.
- Maden, S., Altunbay, M., ve Dinçel, Ö. (2016, 05 1). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde sözcük öğretimi uygulamaları: Kavram haritası örneği. *Milli Eğitim*, s. 477 - 488.
- Memiş, M. R., ve Kiraz, B. (2021). Sözcük öğretimi: yaklaşım, yöntem ve teknikler. E.Karagöl (Ed.) Türkçe öğrenme ve öğretim yaklaşımları içinde (ss. 271- 315). Pegem.
- Merriam, S. B. (2018). *Qualitative Research: A Guide to Design and Implementation/ Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*. (Çeviri Editörü: Turan, S.). (3. Baskı). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Nation, I. (2005). Teaching and learning vocabulary. E. Hinkel (Dü.) içinde, *Handbook of Research in Second Language Teaching and Learning* (s. 605-620). Routledge.
- Pappamihel, N. E. (2002). English as a second language students and English language anxiety: Issues in the mainstream classroom. *Research in the Teaching of English*, 36(3), 327-355.
- Pıllancı, H. (2014). 7-9 yaş arasındaki Türk çocuklarında kelime çağrışımını etkileyen sosyoekonomik değişkenler. *Bilig*, 183-208.
- Karakaş, S. (2022). Psikoloji Sözlüğü: <https://www.psikolojisozlugu.com/association-cagrisim> adresinden alındı.
- Tarakçı, B., Mert, B., Yavuz, M., ve Akırmak, Ü. (2019, 06 14). Serbest çağrışım üzerine derleme: yöntemler, teoriler ve psikolojide kullanım alanları. *İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Dergisi*, s. 59-80.
- Toprakçı, E. (2016). *Eğitimbilim pedandragoji*. içinde Eğitimbilim Pedandragoji, 130-173. (Ed.: Erdal Toprakçı) Ankara: Ütopya Yayınevi
- Tunçel, H. (2016). Yunan Üniversite öğrencilerinin yabancı dil olarak Türkçeye yönelik algıları ve Türkçe öğrenme sebepleri. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(1), s. 107-128.
- Uçak, S. (2017). Irak'ta yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin Türkiye, Türkler ve Türkçe algısı. *Turkish Studies*, 12(14), s. 491-512.

- Uçar, S. (2012). İlköğretim sınıf öğretmenlerinin kelime öğretiminde kullanılan yöntem ve tekniklerden haberdar olma ve kullanma sıklıkları düzeyleri. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Uşak Üniversitesi.
- Wu, K. H. (2010). The Relationship between language learners' anxiety and learning strategy in the CLT classrooms. *International Education Studies*, 3(1), 174-191191.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Young, D. J. (1991). Creating a low-anxiety classroom environment: What does language anxiety research suggest? *The Modern Language Journal*, 75(4), 426-439.